

การศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง : กลุ่มป่าพรุ

ปิติวงษ์ ดันติโชดก¹, ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์², พิมพณ์ภัส พงศกรรังศิลป์², นุสนธ์ สงเอียด³,
รัชฎา คชแสงสันต์³, ขจรยุทธ อัจฉิกุล³, ธนิต สมพงศ์⁴, เพ็ญนภา สนวนทอง⁴ และ สุพัทธ์ พุ่มกา

สำนักวิชาวิทยาศาสตร์¹, สำนักวิชาการจัดการ², สถาบันวิจัยและพัฒนา³ และศูนย์บริการวิชาการ⁴
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, อ.ท่าศาลา, จ.นครศรีธรรมราช 80160

(E-mail : tpitiwon@wu.ac.th)

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าพรุ ถึงประเด็นปัญหาซึ่งปรากฏจริงในพื้นที่ เพื่อจัดลำดับประเด็นปัญหา (Priority Concerns) ความชัดเจนของประเด็นโจทย์วิจัย (Problem Statements) และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน (Achievable Goals) ระหว่างชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ และนักวิชาการ เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาและโจทย์วิจัยแก่องค์กร หน่วยงานต่างๆ ทั้งระดับพื้นที่และส่วนกลาง รวมทั้งเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาคืบต่อไป และเพื่อพัฒนาชุดโครงการวิจัยและพัฒนาในลักษณะที่เน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน และเหมาะสมกับความหลากหลายของชุมชนต่างๆ ในพื้นที่

วิธีการศึกษา อาศัยการจัดเวทีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ซึ่งเป็นกลุ่มตัวแทนของผู้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุครอบคลุมชุมชนในพื้นที่ป่าพรุ และพื้นที่คาบเกี่ยวซึ่งใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุ โดยจัดเวทีสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง 4 เวทีย่อย จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 92 คน จาก 14 ตำบล 7 อำเภอ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาที่สำคัญในพื้นที่ป่าพรุ ได้แก่ ปัญหาการไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของป่าพรุลดลง ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาน้ำเสีย และปัญหาเนื่องจากโครงการปลูกป่าของรัฐที่ปลูกเฉพาะไม้เสม็ดซึ่งไม่ใช่พันธุ์ไม้ดั้งเดิมของพื้นที่ ทำให้ป่าพรุขาดความหลากหลาย และในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของกลุ่มป่าพรุ พบว่า ชาวบ้านต้องการให้มีการจัดสรรที่ดินทำกิน และกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน การให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและจัดการทรัพยากรป่าพรุ การป้องกันไม่ให้น้ำในพรุแห้ง และโครงการปลูกพันธุ์ไม้ดั้งเดิมในพื้นที่ป่าพรุ การขุดคลองเชื่อมต่อระหว่างคลองชะอวด-แพรกเมืองไปออกทะเลน้อย

ส่วนข้อเสนอแนะจากปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ป่าพรุ แบ่งได้เป็น ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยและพัฒนา ได้แก่ การศึกษาสถานภาพและองค์ความรู้ป่าพรุ การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าพรุ เช่น พรรณพืช นก สัตว์อื่นๆ สิ่งมีชีวิตในน้ำ ถิ่นที่อยู่อาศัยที่สำคัญ เป็นต้น การศึกษาระบบการไหลเวียนของน้ำในป่าพรุและพื้นที่ชายขอบ การศึกษาระดับน้ำที่เหมาะสมในการกักเก็บไว้หล่อเลี้ยงป่าพรุ การศึกษารูปแบบการจัดทำแนวเขตป่าอนุรักษ์, แนวกันชน (Buffer Zone) และแนวการใช้ประโยชน์หลากหลาย (Multiple Use Zone) การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศป่าพรุหลังการเกิดไฟไหม้ การศึกษาผลกระทบจากการขุดคลองชะอวด-แพรงเมืองต่อป่าพรุ ชุมชนในป่าพรุ และชุมชนชายขอบ การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าพรุ การศึกษาการใช้ประโยชน์การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์กระจูด และวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่ป่าพรุ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ แบ่งได้เป็น ระยะเร่งด่วน ได้แก่ สนับสนุนองค์กรชุมชนในการดูแล เผ่าระวัง และติดตามการเปลี่ยนแปลงของป่าพรุ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาของรัฐทุกโครงการ สนับสนุนเครือข่ายกระจูดและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ สนับสนุนการจัดการป่าในรูปแบบป่าชุมชน จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อหามาตรการและแนวทางในการป้องกันไฟไหม้ป่าพรุ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้รู้จักทรัพยากรในท้องถิ่น และเกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษา ปลูกพันธุ์ไม้ดั้งเดิมในพื้นที่ป่าพรุ ระยะกลาง ได้แก่ จัดทำแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่เขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่า และพื้นที่ทำกินของชาวบ้านให้ชัดเจน สนับสนุนเครือข่ายองค์กรชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าพรุ สนับสนุนการจัดตั้ง "คณะกรรมการบริหารจัดการพรวนเครื่อง" ซึ่งประกอบด้วยผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และระยะยาว ได้แก่ การสนับสนุนทุนวิจัยให้แก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนกำหนดประเด็นวิจัยและหาผู้ร่วมวิจัย

คำหลัก : ป่าพรุ, พรวนเครื่อง, กระจูด, เสมีด, ความหลากหลายทางชีวภาพ, สิทธิในที่ทำกิน, แนวกันชน, ไฟป่า

แหล่งทุน : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ประเภทสิ่งพิมพ์ : รายงานการวิจัย

ผู้ประสานงาน : รัชฎา คชแสงสันต์ (สถาบันวิจัยและพัฒนา)

**A Study of the Order of Importance of Problems and Peoples' Needs for
Research into and Development of the Pak Panang Basin Region :
Peat Swamp Forest Group**

Pitiwong TANTICHODOK¹, Siwarit PONGSAKORNRUNGSILP²,
Pimlapas PONGSAKORNRUNGSILP², Nuson SONG-IAT³,
Rachada KOTCHASAENGSA³, Kajohnyut AUGJIKOOL³, Tanit SOMPONG⁴,
Phennapha SUANTHONG³ and Supat POOPAKA

*Institute of Science¹, Institute of Management², Institute of Research and Development³
and The Center of Academic Services⁴*

Walailak University, Tasala, Nakhon Si Thammarat 80160, Thailand

(E-mail : tpitiwon@wu.ac.th)

The aim of this study was to gather opinions from stakeholders in the area about problems that they face. The study attempted to place in order of importance the priority concerns, clarify the problem statements and to determine achievable goals between communities, stakeholders in the area, and academics, in order to be able to present the research findings to organizations both at the local level and the central government. The study was also concerned with finding ways of solving existing problems with the aim of developing research and development projects that emphasize development that is sustainable and appropriate to local diversity. We used focus group discussions made up of key informants representing people who make their living from the peat swamp forest, including communities living in and around the area. We organised two focus group discussions, and four smaller discussions. A total of 92 people took part in the discussions from 14 tumbol in 7 amphoe of Nakhon Si Thammarat, Songkhla and Patthalung provinces. These discussions revealed that the major problems for communities in the peat swamp forest were their lack of recognized land title; declining natural abundance in the peat swamp forest; a lack of potable drinking water and water for agricultural use; stagnant water; and reforestation programs which plant only *Samet* trees which are not native to that area and which results in a lack of biodiversity. As for the needs of people in the peat swamp forest, it was found that the villagers desired a clear demarcation of the various types of land in the region, that is, land reserved for villagers' use, protected forest areas, and the forest areas which can be used. The communities also expressed a desire to participate in the restoration and management of peat swamp forest resources; that measures be taken to protect the marshlands from drought; and that there should be a project to replant trees which are

native to that area. A canal should also be dug to link the Cha-uat - Phraek Muang canals and Thale Noi lake. Recommendations related to the problems and needs of the people in the peat swamp forest can be divided into two groups, research and development. Recommendations for further research include carrying out a study into the state of knowledge about the peat swamp forest; a study of biodiversity in the peat swamp forest, eg. plant species, bird-life and other animals, marine life, and their major habitats; a study of water flow into the peat swamp forest and adjacent areas; a study into water levels to find out what level is appropriate to ensure the health of the peat swamp forest; a study of models of demarcating protected forest areas, buffer zones, and multiple use zones; a study of changes in the eco-system following bushfires; a study of the effects on the peat swamp forest caused by the digging of the Cha-uat - Phraek Muang canal; a study of the peat swamp forest community and marginalized communities; a study of the villagers' local wisdom in protecting and restoring the marshlands; a study into the use of jute, products made from jute; and the importance of jute to the way of life of the communities of the marshlands. Short term recommendations for action include helping local community organizations to protect and monitor changes in the peat swamp forest; providing opportunities for communities to participate in state development projects; supporting networks of cultivators of jute and producers of jute products; promoting forest management in the form of community forest; organizing action seminars to develop measures and guidelines to protect the peat swamp forest from bushfire; organizing local educational programs to help the youth understand about local resources and instill in them a consciousness about the need to protect the forest; and planting native species of trees in the peat swamp forest. Medium term recommendations include organizing a clear demarcation of the national protected forest, areas where hunting is prohibited, and areas which villagers can use to make a living; promoting networks of community organizations to protect and restore the peat swamp forest; and setting up a "Management Committee for the Khuan Khreng Marshlands" made up of stakeholders from every related sector. Long term recommendations include providing research funds for communities to develop research projects and find co-researchers.

Key words : Peat swamp forest, Kuan-Kreng, *Lepironia articulata* (Retz.) domain, *Melaleuca cajuputi* Pwell, biodiversity, landed property, buffer zone, bushfire

Grant : TRF

Published : Research Report.

Coordinator: Rachada Kotchasaengsan (*Institute of Research and Development*)